

संपादकीय

शुभांशूने खला इतिहास

आंतराळवीर अंतराळ स्थानकातील (आयएसएस) १८ दिवसांच्या वास्तवानंतर आणि २२.५ तासांच्या प्रवासानंतर भारतीय अंतराळवीर शुभांशू शुक्ला ऑक्सिअॉम ४ मोहिमेतील आपल्या तीन सहकाऱ्यांसह मंगळवारी पृथ्वीवर सुक्षित परतले आणि इतिहास घडला. शुभांशू शुक्ला पृथ्वीवर परताच त्याच्या कुटुंबासह संपूर्ण देशात आनंदोत्सव साजरा करण्यात आला. शुभांशू शुक्ला पृथ्वीवर परतण्याचा क्षण देशवासीयांसाठी अभिमानाचा क्षण होता. शुभांशू शुक्ला आपली मोहिम फक्ते करून पृथ्वीवर परत आले हा क्षण १४० कोटी भारतीयांनी आपल्या मनात साठवून ठेवला. शुभांशू शुक्ला सुक्षित परत आल्याने १४४ कोटी भारतीयांना 'अंतराळ टेंगे झाले' असे महत्वास वावगे ठरणार नाही. शुभांशू हे भारताचे दुसरेच अंतराळवीर आहेत. या आधी विंग कमांडर राकेश शर्मा यांनी ४९ वर्षांपूर्वी अंतराळाला गवसणी घातली होती त्यानंतर आता तशी कामगिरी करणारा शुभांशू हा पहिलाच आणि देशातील केवळ दुसरा अंतराळवीर ठराला आहे.

भारतीय अंतराळवीर शुभांशू शुक्ला २५ जून रोजी ऑक्सिअॉम मिशन ४ अंतर्गत आंतराळवीर अंतराळ स्थानकाकडे रवाना झाले होते. शुभांशू शुक्ला हे या मोहिमेचे पायलट होते. भारतीय वेळेनुसार दुपारी २५ जून रोजी दुपारी १२ वाजता फलोरिडा यथील नासाच्या केनेडी स्पेस सेंटरवरून हे मिशन लाँच करण्यात आले होते. सर्व अंतराळवीरांनी स्पेसएक्साच्या फालकन-१ रोकेटशी जोडलेल्या ड्रॅगन कॅप्सूलमध्ये उड्डूण केले. ड्रॅगन अंतराळाला २६ जून रोजी दुपारी ४.३० वाजता सुमारे २८.५ तासानंतर आयएसएसी जोडले गेले.

अमेरिकन अंतराळ संस्था नासा आणि भारतीय एजन्सी इमो यांच्यातील करणारानुसार, भारतीय हवाई दलाचे ग्रुप कॅप्टन शुभांशू शुक्ला यांची या मोहिमेसाठी निवड करण्यात आली होती.

मोहिमेचे उद्दिष्ट !

ऑक्सिअॉम ४ या मोहिमेचे मुख्य उद्दिष्ट अंतराळात संशोधन करणे आणि नवीन तंत्रज्ञानाची चाचणी करणे हे होते. हे अभियान खाजगी अंतराळ प्रवासाला प्रोत्साहन देणारे देखील होते आणि भविष्यात व्यावसायिक अंतराळ स्थानक (ऑक्सिअॉम स्टेशन) बांधण्याची योजना असलेल्या ऑक्सिअॉम स्पेस पर्सनेंगचा एक भाग होता.

वैज्ञानिक प्रयोग : सूक्ष्म गुरुत्वाकर्षणात विविध प्रयोग करणे.

तंत्रज्ञान चाचणी : अवकाशात नवीन तंत्रज्ञानाची चाचणी आणि विकास.

अंतराळवीरीय सहकार्य : विविध देशांतील अंतराळवीरांना व्यासापीठ प्रदान करणे.

शेक्षणिक उपक्रम : अवकाशातून पृथ्वीवरील लोकांना प्रेरणा देणे आणि जागरूकता प्रसरणे. शुभांशू शुक्ला कोण आहेत ?

शुभांशू यांचा जन्म १९८६ मध्ये उत्तर प्रदेशातील लखनौये येथे झाला. त्यांनी गांगी संरक्षण अकादमी (एनडीए) मधून शिक्षण घेतले. ते २००६ मध्ये हवाई दलात सामील झाले आणि लढाऊ विमाने उडवण्याचा अनुभव आहे. त्यांची निवड इसोच्या गगनयान मोहिमेसाठीही झाली आहे, जी भारतीय पहिली मानवी अंतराळ मोहिम आहे. अंतराळवीर होण्यासाठी त्यांनी रशिया आणि अमेरिकेत विशेष प्रशिक्षण घेतले. यामध्ये त्यांनी सूक्ष्म गुरुत्वाकर्षण, आपत्कालीन हाताळणी आणि वैज्ञानिक प्रयोगांमध्ये काम करायला शिकले.

शुभांशू शुक्ला यांनी

आयएसएसवर काय केले ?

शुभांशू १४ दिवस तिथे राहिले आणि त्यांनी तयार केले आहेत. यापैकी बहुतेक जैविक अभ्यास आहेत, जसे की अंतराळातील मानवी आरोग्यावर आणि जीवांवर होणारा परिणाम पाहणे. याशिवाय, त्यांनी नासासोबत आणखी ५ प्रयोग केले, जे दीर्घ अंतराळ मोहिमांसाठी डेटा गोळा करणारे आहेत. या मोहिमेत केलेले प्रयोग भारताच्या गगनयान मोहिमेला बळकटी देणारे ठरतील. शुभांशूचा हा अनुभव २०२७ साली नियोजित असलेल्या गगनयान मोहिमेसाठी उपयुक्त ठेल. त्यांनी आणलेला डेटा आणि अनुभव भारताच्या अंतराळ कार्यक्रमास पुढे नेण्यास मदत करू शकेल.

संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीत अग्रसर - अण्णाभाऊ

भाऊ साठे पहिल्यांदा कॉ. श्रीपाद अमृत डांगे यांच्या कम्युनिस्ट विचारसरणीने प्रभावित झाले. १९४४ मध्ये दत्ता गव्हाणकर आणि अमर शेख या शाहिरांच्या सोबत त्यांनी लालबाबाटा कला पथक स्थापन केले. लावण्या, पोवाडे व पथनाटये या माध्यामातून त्यांनी व त्यांच्या सहकाऱ्यांनी गांगी स्वातंत्र्य अंदोलन, संयुक्त महाराष्ट्र तसेच सिमाभागातील अनेक ठिकाणी शाहिरांनी आपल्या 'लालबाबाटा' कलापथकातर्फे संपूर्ण महाराष्ट्र ढवळून काढला. याद्वारे त्यांनी अनेक सरकारी नियंत्रणांना आव्हान दिले होते. ते १९४० च्या दशकामध्ये कार्यरत राहिले आणि तेविया अब्राम्स यांच्यानुसार भारतातील साम्यवादाच्या आधी स्वातंत्र्याच्या नंतरची '१९५० च्या दशकातील सर्वांत रोमांचक नाटकीय घटना' होती. भारतीय स्वातंत्र्यानंतर उच्चवर्णीयांचे भारतावरील शासन त्यांना मान्य नव्हते म्हणून त्यांनी १६ ऑगस्ट १९४७ रोजी मुंबई येथे वीस हजार लोकांचा मोर्चा काढला आणि त्या मोर्चातील घोषणा होती, ये आझादी झूटी है, देश कि जनता खूबी है! इंडियन पीपल्स थिएटर असोसिएशन मध्येही ते एक महत्वपूर्ण व्यक्तिमत्त्व होते, जी भारतीय कम्युनिस्ट पक्षांनी एक सांस्कृतिक शाखा होती आणि संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीमध्ये ज्याने भाषिक विभागातून वेगळे मराठी भाषी राज्य (बॉम्बे राज्य) निर्माण करण्याची मागणी केली होती. या चळवळीत त्यांची अग्रसर भूमिका होती.

अण्णाभाऊ साठे म्हणून ओळखले जाणारे एक मराठी समाजसुधारक, लोककवी आणि लेखक होते. त्यांचे लेखन सामाजिक आणि राजकीयदृष्ट्या कृतिशीलतेवर आधारलेले होते. साठे हे मार्क्सवादी-अंबेडकरवादी प्रवर्तीचे होते, सुरुवातीला त्यांच्यावर साम्यवादी विचारसरणीचा प्रभाव होता. दलित साहित्याचे संस्थापक म्हणून त्यांना शेय दिले जाते. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीत देखील त्यांनी महत्वपूर्ण भूमिका बजावली होती. अण्णाभाऊ साठे यांचे साहित्य हे परिवर्तनाला दिशा व चालना देणारे ठरले आहे. महाराष्ट्राच्या एकूण जडणघडणीत आणि परिवर्तनात या साहित्याचे योगदान हे महत्वपूर्ण मानले जाते. आजही मोर्चा संख्येने विद्यार्थी व अभ्यासक हे त्यांच्या या साहित्याचा संशोधनात्मक अभ्यास करताना दिसतात. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळी लोकमानसात रुजिवण्याचे काम शाहीर अण्णाभाऊ साठे, शाहीर अमर शेख आणि शाहीर गव्हाणकर यांनी केले. मुंबई, मराठवाडा, विर्दभ, कोकण, पश्चिम महाराष्ट्र तसेच सीमा भागातील अनेक ठिकाणी शाहिरांनी आपल्या लालबाबाटा कलापथकाचे कार्यक्रम सादर केले.

प्र. के. अत्रे, कॉ. श्री. अ. डांगे, एसेम, शाहीर अमर शेख, शाहीर गव्हाणकर यांच्या संपर्कात आल्याने अण्णाभाऊंचे लेखन अधिक खुलत गेले. महात्मा ज्योतीबा फुले, राजर्षी शाहीर महाराज, क्रातीवीर लहुजी साळवे यांच्या प्रेरणेने त्यांना साहित्यात अधिष्ठान लाभले. अण्णाभाऊंनी मराठी साहित्यात मानाचे स्थान मिळविले असले तरी, त्यांचा मूळपिंड शाहिराचा आणि कविचा होता. डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर महण्याचे, मावर्सवाद भारीचा प्रश्न सोडवील, पण माणुस म्हणून जगण्याचा प्रश्न शिल्क राहतोच. मला भाकरी पेक्षा इज्जत आणि स्वाभिमन न्याया आहे या विचाराने अण्णाभाऊ भारावून गेले. हा स्वाभिमान त्यांनी निर्माण केलेल्या पात्रातून आपले अस्तित्व दाखवू लागला. त्यांनी आपल्या उभ्या आवृत्तीत दोन गोर्टींचा

तिटकारा केला. एक म्हणजे श्रीमंतांकुडुन होणारे गरीबांचे शोषण नि-अस्पृश्य बांधवांची होणारी धार्मिक, सामाजिक पिलवणुक या बांबींवर आपल्या लेखणीने सतत प्रहर केले.

संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीत आणि गेल्या ५० वर्षांत झालेल्या साहित्य, संस्कृतीच्या जडण-घडणीत मराठी साहित्य आणि साहित्यांकांचे योगदान त्यात प्रामुख्याने अण्णाभाऊंचे लक्षणीय ठरले.

भाऊ साठेच्या पोवाडा आणि लावणी यांसारख्या लोककथात्मक कथा शैलींच्या वापराने लोकांमध्ये ते लोकप्रिय बनले व त्यांचे कार्य अनेक समुदायांपर्यंत पोहोचण्यास मदत झाली. डॉ. बाबासाहेब अंबेडकरांच्या झुजाजार लेखणीला अर्पण केलेल्या 'फकिरा' मध्ये, साठेनी आपल्या समुदायाला पूर्ण भुखमरीपासून वाचवण्यासाठी ग्रामीण रुद्धिवादी आणि ब्रिटिश शासनाच्या विरुद्ध विद्रोह करण्याचा नायक फकिराला विवित केले. नायक आणि त्यांच्या समुदायाला नंतर ब्रिटिश अधिकारी द्वारे अटक आणि छळ दिला जातो आणि अखेरीस फकिराला फाशी देऊन ठार मारले जाते.

भाऊ साठे यांनी डॉ. बाबासाहेब अंबेडकरांच्या शिकवणुकीना अनुसरत दालित कार्याक्रमांके वल्ले आणि दलित व कामगारांच्या जीवनातील अनुभवांना प्रकट करण्यासाठी त्यांच्या विविध विवरणात आले. १९५८ मध्ये बांम्बेंमध्ये स्थापन केलेल्या पहिल्या दलित साहित्याचा संमेलनात आपल्या उद्घाटन भाषणात त्यांनी म्हटले की, पृथ्वी ही शेषनागाच्या मस्तकावर तरलेली नसून दलित व कामगार लोकांच्या तव्हांचा विवरण दिले. १९५९

